

OORWINTERING VAN SKAPE IN DIE SOMER REËNVALGEBIEDE VAN SUID-AFRIKA

Wei-mielies as alternatief vir kleingrane op droëlande

deur

Jacques Jansen van Vuuren & Dr Louis du Pisani

1 INLEIDING

Kleingrane soos hawer, koring, korog en rog word jaarliks op groot skaal op droëlande in die somer reënvalgebiede van Suid Afrika aangeplant, veral vir die oorwintering van lammer-ooie. Kleingrane verskaf goeie voer vir lammer-ooie. Dit het egter twee probleme. Daar is 'n groot risiko dat dit nie voldoende hoeveelhede voer gaan verskaf nie en dit is duur om te verbou.

Die meeste boere se ervaring is dat "mis-oeste" eerder die reël as die uitsondering is. Een manier om dit teë te werk, is om soveel hektare as moontlik aan te plant. Dit stoot weer die koste op.

Een alternatief is om gewasse aan te plant wat in die somer groei (wanneer dit reën), waarvan die beskikbare weiding net so op die land bly staan en dan in die winter in die vorm van staande hooi bewei word. Dit sluit gewasse soos lusern, smutsvingergras, borseltjiegras en mielies in. 'n Ander alternatief is om, in plaas daarvan om die voer in die vorm van staande te gebruik, dit of in te kuil of te hooi. Dit sluit gewasse soos lusern, armmanslusern, smutsvinger- en oulandsgras, asook mielies en ander somergrane in.

2 WEI-MIELIES AS STAANDE HOOI

Die praktyk waar mielies wat geplant word vir die gebruik deur skape as staande hooi, of wei-mielies, word al vir baie jare lank toegepas. As wei-mielies so doeltreffend as moontlik deur skape benut word en probleme soos suurpens beperk kan word, is dit 'n relatiewe goedkoop weidingsbron waarop talle skape kan wei. Speenlamers kan goed op wei-mielies afgerond word en is ook geskik vir lakterende ooie en vervangingsooie

2.1 Watter kultivar? Daar is geen spesifieke kultivar aanbeveling nie, alhoewel dit duidelik is dat die beste graan-opbrengs ook die beste weikapasiteit gaan lewer. Die kultivar wat vir graan of kuilvoerproduksie in die spesifieke omgewing aanbeveel word, behoort dus ook geskik te wees vir mielie- staandehooi. Meer proewe sal nog gedoen moet word om die verskil tussen konvensionele of GM mielie kultivars te toets as wei-mielie.

2.2 Die skape begin eers aan die koppe wat op die grond lê te vreet, dan koppe aan die plant wat hulle kan bykom en laastens stoot hulle die plant om, om die oorblywende koppe te vreet. Die hoogte van die koppe op die plant maak dus nie saak nie.

2.3 Risiko's

- Suurpens (asidose) bly die grootste enkele risiko en grootskaalse vrektes kan voorkom waar skape nie goed aangepas is nie. Diere wat suurpens oorleef se produksie daal skerp.

Diere met asidose word gekenmerk deur 'n opgeblaasde rumen en wat styf loop. Doseer met twee eetlepels koeksoda wat in 200 ml water opgelos is. Behandel daarna ook voorkomend vir pasteurella. Hou in gedagte dat voerkalk slegs 'n kalsium bron is en nie 'n buffer is teen asidose nie.

Voorsiening van grashooi van goeie gehalte om die ruvoerinnome te verhoog asook die voorsiening van 'n buffer in die vorm van 'n lek kan gebruik word om suurpens te bekamp. Koeksoda is 'n baie goeie buffer teen suurpens.

Lammers wat nie mielies ken nie, neem tot drie weke lank om mielies te leer vreet. Aanvanklik wil die lammers glad nie die mielies vreet nie en dan ewe skielik ná sewe tot 14 dae begin hulle sterk wei en kry suurpens. Lammers wat lakseer, is geweldig vatbaar vir brommeraanvalle. Dit bly 'n probleem tot en met die eerste strawwe ryp.

- Ander probleme - Die minerale is nie gebalanseerd nie en 'n oormaat fosfor gee aanleiding tot die vorming van blaasstene by hamels en ramme, veral as hulle langer as 75 dae op die wei-mielies loop.

Die proteïenwaarde van mielies is laag en op die meeste lande is daar 'n tekort aan sink, mangaan, selenium en koper. Die proteïenwaarde is veral vir lammerooie te laag en dan kry mens baie boepens lammers.

Let op vir brommer-aanvalle, veral in die herfsmaande.

- Daar moet gewaak word dat die graankomponent in die kamp wat beweï word nie totaal uitgeput raak voordat die diere na 'n nuwe kamp verskuif word. Selfs twee dae sonder graan is genoeg om weer suurpens te veroorsaak in die nuwe kamp. Dit is dus raadsaam om ongeveer 80 % van die graan-komponent te benut en die diere aan te skuif. Daardie kamp kan later weer skoongewei of as oesreste deur droë ooie benut word.

2.4 Aanpassing van diere

Aanpassing van die diere kan na gelang van die onderstaande Tabel plaasvind. Dit is belangrik om te weet dat aanpassing nie suurpens totaal sal uitskakel nie, maar die aantal gevalle en intensiteit daarvan sal verminder. Die aanpassingsperiode van skape wat mielies ken, kan aansienlik verkort word deur hulle met Lacticon S te doseer

TABEL 1: GELYKMATIGE AANPASSING OP WEIMIELIES.

Dag	Heel mielies of mieliekoppe (gram/KVE*/dag)	Beperkte weityd/dag
1 - 2	200	15 min
3 - 4	300	30 min
5 - 6	400	45 min
7 - 8	500	60 min
9 - 10	600	1 uur 15 min
11 - 12	700	1 uur 30 min
13 - 14	800	1 uur 45 min
15	Jaag in lande	Heeltydse beweiding

* KVE is 'n kleinvee-eenheid wat 45 kg - 50 kg weeg.

2.6 Aanvullings op wei-mielies

Proteïenaanvulling is baie belangrik, veral deurvloei proteïen vir groeiende en lakterende diere. Natuurlike proteïenbronne wat ryk is aan deurvloei proteïen, soos katoensaadoliekoek, brouersgraan en vismeel behoort oorweeg te word.

Lekke wat oorweeg kan word, sluit in Voermol Lande-lek (V15414) en Molatek se wolskaaplek met 5% koeksoda ingemeng. Albei hierdie lekke word teen 200g/dier/dag aanbeveel. Lande-lek kan ook met Procon gemeng word (3 sakke lande-lek en 1 sak Procon) om vir hoër produserende diere te gee.

Spoorelement-tekorte, veral mangaan, sink en koper kom voor met wei-mielies en moet aangevul word.

2.6 Drakrag

Drakrag is direk gekoppel aan die graanopbrengs. Vir elke 1 ton graan is daar 1 000 kleinveeweidae (45 kg tot 50 kg skape). Dit maak voorsiening vir 'n inname van 1 kg mielies/skaap/dag.

'n Graanopbrengs van byvoorbeeld 5 ton/ha se drakrag sal dus ongeveer 55 skape/ha vir 90 dae wees. Drakrag kan verhoog word deur spaarveld aangrensend te wei. Die spaarveld voorsien ook bykomende ru-vesel om suurpens te beperk.

Tabel 2 Drakrag van wei-mielies by verskillende graanopbrengste

Graanopbrengs (t/ha)	Drakrag (KVE/ha vir 60 dae)
1	15 – 18
2	33 – 35
3	48 – 52
4	64 – 70

2.8 Praktiese wenke vir bestuur van diere in wei-mielies

- Lammers moet soos vir 'n voerkraal die nodige inentings gegee word. Bloednier en pasteurella is belangrik. Inwendige parasiete (haarwurm en melklintwurm) en uitwendige parasiete kan ook behandel word (brommers en bosluise). Oor-inplantate kan ook toegedien word.
- Lekke moet van dag een af gegee word sodat lammers die lek kan leer vreet. Voorsien ten minste 5 cm vreetspasie per lam.
- Skeer lammers twee tot drie weke voor slag om die maksimum voordeel van wolproduksie te benut.
- Om aanpassing te vergemaklik kan wei-mielies reeds in die groenmieliestadium bewei word.

- Gebruik die data in Tabel 1 om aanpassing te vergemaklik.
- Die aanpassingsperiode van skape wat mielies ken, kan aansienlik verkort word deur hulle met Lacticon S te doseer.
- 'n Goeie lek-inname kan verseker word deur die lekbakke en waterkrippe naby aan mekaar te plaas.
- Monitor lek-inname sodat die aanbevole hoeveelheid lek ingeneem word.
- Waterkrippe moet verkieslik 2 keer per dag skoongemaak word.
- Skuif skape betyds na 'n vars blok – pitte moet nog sigbaar wees.
- 'n Trop droë diere met 'n laer voedingsbehoefte kan gebruik word om agter die hoë produseerders die land skoon te vreet.
- Aangepaste diere en onaangepaste diere moet nie in een trop wei nie.
- Monitor diere vir simptome van suurpens – diere is styf en beweeg moeilik, lakseer, ontwater en die mis ruik suur.
- Siek diere moet onttrek word, met Lacticon S of teensuurmiddel behandel word (geaktiveerde houtskool). Hierdie diere moet weer aangepas word, voer lusernhooi (goeie ruvoer) en voeg gelykmatig mielies by sodat hulle so gou moontlik weer op die land terug geplaas kan word.
- Hou troppe so klein moontlik om bestuur te vergemaklik. Ouer diere kan by jonger diere geplaas word om die jonger diere die mielies te leer vreet.
- Spoorelement tekorte, veral mangaan, sink en koper kom voor met wei-mielies en moet dus aangevul word.
- Wei-mielies se beweiding kan so vroeg as net na die eerste ryp begin. Lammerooie kan vroeër ingejaag word. Hulle sal aan die beskikbare groenmateriaal vreet totdat die graan ryp is. Die diere word dan so stelselmatig aan die grane blootgestel (verminder suurpens) en die lammers sal ook minder verliese hê. Lammer-ooie op wei-mielies toon verhoogde melkproduksie en die lammers sal ook minder speen-skok ervaar.
- Sojabone kan in rye saam met die wei-mielies aangeplant word om die proteïentekorte wat in wei-mielies voorkom, aan te vul. Dit sal steeds nodig wees om lekke te verskaf.

Lees ook Erika van Zyl & Mynhardt Sadie se artikel oor wei-mielies op die NWKV se webblad.